

Doppsalmer i Svenska kyrkan

Om tro, dopbarn och föräldrar

SVEN-ÅKE SELANDER

Inledning

Dopet¹ är alltså en av de mest använda kyrkliga handlingarna i Svenska kyrkan. 2009 döptes 56 % av antalet i Sverige födda i Svenska kyrkans ordning. Döpta i % av födda där en eller båda föräldrar var medlemmar i Svenska kyrkan var 76 %.² I dessa gudstjänster spelar psalmer och sånger en viktig roll. Inslagen väljs gärna utifrån vad man känner till eller söker sig fram till kunskap om. Man vill gärna känna igen sig.

I *Den svenska psalmboken 1986* (cit. 1986) finns en särskild avdelning doppsalmer. Eftersom den ekumeniska delen är gemensam för trossamfund som praktiserade barndop eller troendedop/vuxendop eller båda alternativen, finns i denna del endast två psalmer särskilt tänkta för dop: ”Jag tror på Gud som med sitt ord allt liv på jorden tändes” (1986:68) och ”Glad jag städse vill bekänna: Jag är döpt i Jesu namn” (1986:69), texter som kan användas både vid barndop och vid troendedop/vuxendop. I Svenska kyrkans samfundsdelen finns nio psalmer under rubriken dop, bl.a. ”Med vår glädje över livets under” (1986:383) och ”Gud har en famn” (1986:381).

När Svenska kyrkans kyrkomöte behandlade frågan om ny psalmbok 1986 väcktes förslag om en särskild avdelning för ”Barn och

1 Till årsbokstemat dopet hör doppsalmer. Förslaget att införa en uppsats om doppsalmer är TD Anna J. Evertssons. Uppsatsen har utarbetats i samarbete med henne.

2 Data från *Svenska kyrkans statistikdatabas* enligt mail 2011-02-11. Om dopet i Svenska kyrkan se Byström 2007a (intervju med Lennart Koskinen), vidare *Livets skeden: Dopet*. Om dopet i ett ekumeniskt perspektiv se Olsson 2009.

familj”.³ Denna avdelning kom att omfatta tio psalmer av vilka särskilt ”Det gungar så fint” (1986:606) och ”Vi sätter oss i ringen” (1986:608) används vid barndop.⁴

Dopet engagerar många föräldrar. Man är angelägen om att dopet skall bli en högtidsstund som talar till många.⁵ Doppsalmer väljs inte bara för att de kommit att rubriceras så i psalmboken. Psalmer kan väljas av traditionella skäl, t.ex. ”Tryggare kan ingen vara” (1986:248) som återfinns under rubriken ”Att leva av tro: Förtröstan – trygghet”, eller för att man har viktiga upplevelser förenade med psalmen, t.ex. ”Du vet väl om att du är värdefull”, som inte finns i *Den svenska psalmboken 1986* men i *Den svenska psalmboken med tillägg* (2002:791) under rubriken ”Tillsammans i världen”.

Svenska kyrkans församlingar hjälper föräldrarna på sina hemsidor genom att anvisa lämpliga doppsalmer. På ”nätet” finns diskussioner kring vilka psalmer och sånger man kan välja. Publikationer som särskilt riktar sig till föräldrar har information om mycket som rör sig kring dopet, bl.a. förslag till psalmer och visor.

3 Psalmskommittén menade att en sådan avdelning skulle bryta mot strukturen i den föreslagna psalmboken och hade därför ingen sådan avdelning i sitt förslag till kyrkomötet, SOU 1985:17, s. 203. Till detta se också Nisser 2005, s. 248.

4 Om barnpsalmer se Selander 1998; Evertsson 2009; Storm 2006; Mörck 2009, s. 146–157.

5 Valet av psalmer kan bli ett problem. På sajten *FamiljeLiv.se* skrev signaturen april79 2008-02-01: ”Jag skulle bli jättetacksam om ni har möjlighet att ge tips på fina psalmer till vår sons dop som äger rum snart, men gärna där texterna [inte] är för ’religiösa’ utan mer handlar om barnet eller liknande. Det beror på att min sambo ej är medlem i kyrkan men jag är det och vill döpa vår son, så jag försöker ’kompromissa’ lite”. Det kom flera svar: ”Du vet väl om att du är värdefull” röstade 8 för, ”Tryggare kan ingen vara” fick 5 röster, ”Det gungar så fint” två röster och ”Den blomstertid”, ”Jag lyfter ögat mot himmelen”, ”Upp ur vilda djupa vatten”, ”En vänlig grönskas rika dräkt”, ”Gud som haver”, ”Dansa med änglarna” och ”Med vår glädje” vardera en röst; se diskussionstråden ”Tips på fina psalmer till dop efterlyses”. På bibelsajten skrev Matilda 2003-04-08: ”När man väljer psalmer till dop bör man välja någon som visar att man känner för barnet. Välj inte en psalm som är inne just då, utan välj en som talar till dig som förälder”; se diskussionstråden ”Vilka är de vanligaste psalmerna vid dop?”

Syfte

Syftet med denna uppsats är att

- 1 göra ett urval av psalmer som lämpar sig för dop
- 2 undersöka vilka tolkningsperspektiv som dessa psalmer lyfter fram
- 3 bedöma om något eller några av dessa tolkningsperspektiv har varit mera framträdande i senare utgåvor än i tidigare.

Materialinventering

Det finns inget material som gör det möjligt att fastställa vilka psalmer som faktiskt används vid dop. Doppsalmer gemensamma för olika källor kan dock ge en anvisning om vilka psalmer som kan anses vara särskilt meningsfulla.

Urvalet av psalmer i denna uppsats grundar sig på vilka psalmer avsedda för dop som är gemensamma för minst tre av följande källor:

- en lista med doppsalmer i *Dopguiden*⁶. Förslagen där har hämtats bl.a. från *Den svenska psalmboken 1986*, från *Den svenska psalmboken med tillägg* och från *Psalmer i 2000-talet*
- en privat hemsida, *Vendela*
- förslag till psalmer vid dop på hemsidor från följande församlingar inom Svenska kyrkan: Borås, Botkyrka och Höllviken, samt från ett projekt om doppsalmer inom Gamla Uppsala församling⁷

⁶ *Dopguiden* är en sekulär elektronisk tidskrift med artiklar av olika slag i anslutning till dop och namngivning.

⁷ Borås församlings hemsida: www.svenskakyrkanboras.com; gå till Lyssna på psalmer / Doppsalmer (sidan heter "I livets gryning – Dopet"). Botkyrka församlings hemsida: www.botkyrkaforsamling.se; gå till Livets skeden / Dop / Psalmförslag. Höllvikens församling hänvisar till den av Lunds stift producerade hemsidan *Dop i Lunds stift*, www.dopsajten.se; gå till Dopgudstjänsten / Tips på psalmer. Projektet i Gamla Uppsala församling leddes av församlingens ordinarie kyrkomusiker Anders Dillmar och redovisades på hans egen hemsida; vid tiden för denna artikels färdigställande (maj 2011) kan man inte längre nå psalmförslagen via den förutvarande webbadressen http://web.comhem.se/~u18344626/doped_1.htm [2011-01-16].

- *Kyrksång*⁸
- *Nya Barnpsalmboken*

Urvalet har resulterat i följande 24 psalmer; de redovisas gruppvis efter i hur många källor de förekommer samt efter källa och tillkomstår inom varje grupp:

Gemensamma för *åtta* (samtliga) källor:

”Tryggare kan ingen vara”, Lina Sandell (1986:248) från ca 1850/55

Gemensamma för *sju* källor:

”Med vår glädje över livets under”, Svein Ellingsen och Britt G. Hallqvist (1986:383) från 1971/1977

”Måne och sol”, Britt G. Hallqvist (1986:21) från 1974

”Det gungar så fint”, Eva Norberg (1986:606) från 1982/84

”Barn och stjärnor”, Ylva Eggehorn (2002:744) från 1991

Gemensamma för *sex* källor:

”Gud som haver” (1986:193), gammal bön tryckt 1780

”Gud har en famn”, Sam Perman (1986:381) senast 1959

”Jag är hos dig, min Gud”, Margareta Melin (1986:607) från 1969

”Sov du lilla, sov nu gott”, Hans Anker Jörgensen och Lars Åke Lundberg (*Psalmer i 2000-talet* 928) från 1981/82 och 1987/93

Gemensamma för *fem* källor:

”Jag lyfter ögat mot himmelen”, Johan Ludvig Runeberg (1986:210) från 1855

”Upp ur vilda, djupa vatten”, Fred Kaan och Britt G. Hallqvist (1986:386) från 1965 och 1977

”Ett liv ur dina händer”, Tore Littmarck (1986:384) från 1978.

8 ”Kyrksång är en psalm- och sångbok för barn och vuxna, en efterföljare till Kyrkovisor för barn och Sånger för små och stora” (förordet).

Gemensamma för *fyra* källor:

”Härlig är jorden”, Bernhard Severin Ingemann och Cecilia Bååth-Holmberg (1986:297) från 1850

”Vem är det som kommer på vägen?”, Britt G. Hallqvist (1986:41) från 1955

”I Jesu Kristi namn vi ber”, Fred Kaan och Britt G. Hallqvist (1986:385) från 1964 och 1977/82

”Du vet väl om att du är värdefull”, Ingemar Olsson (2002:791) från 1978

”Jag tänder ett ljus för barnet i min famn”, Kerstin Andeby (*Nya Barnpsalmboken* 212) från 1997.

Gemensamma för *tre* källor:

”I en värld full av kosmiska under”, Per Harling (2002:745) från 1977

”När du ser en droppe glittra”, Holger Lissner och Per Harling (2002:723) från 1978/1996

”När du går från dopets källa”, Jonas Jonson (*Psalmer i 2000-talet* 929) från 1991

”Gud Fader har skapat mig”, Eva Norberg (2002:724) före 1996

”Lilla liv nu är du här”, Py Bäckman (*Psalmer i 2000-talet* 901) från 2005

”Det sker ett under i världen”, Grönvold Saue och Py Bäckman (*Psalmer i 2000-talet* 897) u.å.

”Barnet döps i nådens hav”, Christina Lövestam (*Psalmer i 2000-talet* 900) u.å.

Endast texterna är föremål för analys. Självklart har melodierna sin del i att människor tar till sig en psalm. I den kommande analysen står dock de innehållsliga perspektiv som texterna aktualiserar i centrum.

Som framgått finns det ett allmänt intresse för att informera sig om vilka psalmer som kan användas vid dop. Föräldrar kan hjälpa varandra med förslag och goda råd. För att belysa hur psalmerna uppfattas av allmänheten har förslag till och diskussioner om dop-

psalmer hämtats från nätet. Sådant material ger en fördjupad kunskap om motiven för föräldrars förslag till psalmer vid dopet och vilken funktion de förutsätts ha.⁹

En tematisk analys

I ett dop aktualiseras olika innehållsliga perspektiv. Det som gör att en doppsalm fungerar, att den upplevs som angelägen, förkunnande, berörande och gemenskapsskapande, är om psalmförfattaren kunnat fläta samman olika perspektiv.

År 1919 skrev Natanael Beskow psalmen ”Fader, du som livet tänd-der” (1986:380):

Fader, du som livet tänd,
Tag i dina goda händer
Detta späda mänskoliv.
Kristen tro, som allting vinner
Och det ljusa målet hinner,
Åt ditt barn till gåva giv.

Föräldrarna är de som agerar, de bär fram sitt barn. Föräldrarna, barnet och den kristna tron fångar författaren i några få rader i första versen för att i andra versen utveckla ett barnperspektiv: ”Detta barnet skall som andra genom sorg och glädje vandra; ingen vet sin morgondag [...]”. Han fortsätter barnperspektivet i vers tre med en existentiell analys: ”Ut det måste i den vida värld där starka makter strida.” Föräldrarnas bön till Gud är: ”Strid dess strid och var dess ro”. Denna trostolkning förstärks med hänvisning till barnets namn som föräldrarna ber Gud skriva i sin ”livsbok”. De ber också Gud försvara barnet ”mot allt ont som vill förstöra, fläcka, skada och förgöra”, ett

⁹ Om funktion se Selander 1996, särskilt s. 130: ”att man inte bara söker se de olika fenomen man forskar kring som isolerade storheter, utan undersöker vilken roll de spelar tillsammans med andra företeelser i kyrkolivet, i samhället i stort eller för enskilda människor utan naturlig anknytning till kyrka eller samfund” samt Evertsson 2002, s. 10 m.fl. ställen.

själavårdande sätt att aktualisera frågan om barnets förhållande till 'det onda sammanhanget' i världen. Slutligen innefattar föräldrarna sig och barnet i det släkte som "följer släktes spår" och ber: "samla i din famn oss, Fader vår". Beskow använder sig av bilder, symboler och metaforer som livsbok, famn etc. för att tydliggöra trosinnehållet och hjälpa dopföljet att identifiera sig med psalmtexten.

Beskows psalm rymmer många möjligheter för dem som deltar i doggudstjänsten att identifiera sig med psalmtextens olika perspektiv. Ju rikare associationsmöjligheter det finns i en psalm till gudstjänstdeltagarnas upplevelser, tankar och reflektioner, desto bättre fungerar den som identifikationspsalm.¹⁰ Det är anmärkningsvärt att en psalm med denna sammanflätning av tros-, barn- och föräldraperspektiv skrevs i en tid då trospektivet var en dominerande utgångspunkt i svenskkyrklig pastoral strategi. Psalmen ingår oförändrad i *Den svenska psalmboken 1986*. Man kan kanske betrakta den som före sin tid. Den har dock vunnit mer acceptans som läsepsalm än som sjungen psalm, troligen beroende på en inte särskilt lättillgänglig melodi.¹¹

Beskows psalm illustrerar alltså tre tolkningsperspektiv som kan anläggas på texterna i urvalet:

1 ett *trosperspektiv*. I trostolkningsperspektivet står det kristna trosinnehållet i dopet i centrum. Gud säger till dopkandidaten: "Du är min".

2 ett *barnsperspektiv*. I barnperspektivet är barnet det centrala i psalmen. "Barnet döps i nådens hav".

3 ett *föräldraperspektiv*. I föräldraperspektivet står föräldrars och övrig familjs tankar och frågor inför dopbarnet och deras roll som föräldrar, faddrar och övrigt dopfölje i centrum: "Med vår glädje över livets under och ett nyfött barn i våra händer".

I regel utgår psalmerna från ett av dessa perspektiv som huvudper-

10 Om identifikationspsalmer se särskilt Evertsson 2001; Nisser 2005. I Elgvin 2010 betonas identifikationens betydelse för att predikan togs emot.

11 Som läst psalm kan den fungera som en form av doptal. Sven Selander, som var präst i Lunds stift från 1929 fram till pensioneringen, läste ofta den psalmen som inledning till dopakten/doggudstjänsten. Erfarenheter från att ha deltagit i många dop där detta förekom och iakttagelser av dopföljets reaktioner har bidragit till utvecklingen av den analys som här genomförs.

spektiv medan de övriga fungerar som breddning och fördjupning av hur man kan tolka dopsituationen. Som framgått är det ett viktigt kännetecken på en funktionell doppsalm att den inte bara har ett huvudperspektiv utan också anknuter till övriga perspektiv. Det underlättar för dem som deltar i dopakten att kunna identifiera sig med vad de sjunger. I anslutning till analyserna av de olika huvudperspektiven kommer därför också hur psalmerna beaktar övriga perspektiv att belysas som ”biperspektiv”.

Man kan beskriva dessa sammanhang på följande sätt:

	TRO	BARN	FÖRÄLDRAR
TRO	<i>Huvudperspektiv</i>	Biperspektiv	Biperspektiv
BARN	Biperspektiv	<i>Huvudperspektiv</i>	Biperspektiv
FÖRÄLDRAR	Biperspektiv	Biperspektiv	<i>Huvudperspektiv</i>

Figur 1 Analysmodell

De olika psalmerna har kategoriserats utifrån vilket huvudperspektiv de utgår från. Det är inte alltid självklart vilket motiv som skall anses vara huvudperspektiv.¹² Här har huvudperspektivet bestämts av själva dopsituationen. Tro har bedömts vara huvudperspektiv i åtta psalmer, barn (individ) i sju psalmer och föräldrar i nio psalmer.¹³

Huvudperspektivet *tro*

I det följande behandlas huvudperspektivet *tro*. Biperspektiv är *barn* och *föräldrar*.

Huvudperspektivet *tro* i doppsalmerna kan kategoriseras under olika teman:

12 Om ”Å sette tanke og følelse opp mot hverandre og holde dem adskilt er imidlertid lettere i teori enn i praksis”, Elgvin 2010, s. 123. Författaren arbetar därför med ett begrepp ”samspillskonstellasjoner” där olika begrepp bildar ett sammanhängande funktionell helhet. I detta ’samspill’ kan ett begrepp utgöra en ”primær samspillskonstellasjon” och få en särskilt viktig funktion, s. 265. Detta synsätt liknar analysen i denna uppsats, där tro, barn och föräldrar utgör huvudperspektiv men där biperspektiven bidrar till att förklara psalmens funktion.

13 Tabell 1 nedan.

– treenigheten

”Barnet [som] döps i nådens hav” (Christina Lövestam, *Psalmer i 2000-talet* 900) har treenigheten som huvudperspektiv i trostolkningen: ”Skaparen som livet ger, Kristuslöftet är från år, Helig ande barnet rör.” Treenigheten och ”människans identitet” hör samman i dopet. Dopet sker ”i vatten med Guds ord” och dopbarnet får del av ”nådens hav” ”utan önskan, utan krav”. Det handlar inte om att barnet befrias från ett ont sammanhang utan om att ”Gud får plats i hjärtats rum”. Dopet är bärare av Guds kärlek: ”du är älskad som du är”.

Treenigheten knyts i psalmen samman med barn- och föräldraperspektiven. Barnet får i dopet en identitet och ett löfte, Kristuslöftet: ”Jag är med dig varje dag, där du vandrar, vandrar jag”. Föräldraperspektivet framträder indirekt i sista versen som ett löfte till hela dopföljet: för alla döpta gäller att ”ingenting i världen kan skilja ifrån människan kärleken som dopet bär: du är älskad som du är”.

”Gud Fader har skapat mig” (Eva Norberg, 2002:724) har en liknande struktur med tron på treenigheten som huvudperspektiv. Gud Fader, Guds Son och Guds Heliga Ande inleder var sin vers. Huvudperspektivet tro är alltså tydligt. Grundtemat är den trygghet som tron ger: Gud har i dopet ”gett mig ett tecken att vi hör ihop [...] faller jag lyfter han mig ur min grop [...] Anden [är] mig nära var dag”. Eva Norberg betonar vikten av att människan lever i sitt dop: ”Ja, det får jag minnas alltsedan mitt dop” avslutar samtliga versar som en refräng, ett sätt att inpränta i minnet vilka trons gåvor som dopet ger.

Erbjudandet om den trygghet som tron ger skall barnet minnas från sitt dop. Psalmen har alltså ett barnperspektiv: barnet skall minnas dopet.

Samtidigt är det en påminnelse till föräldrar och dopfölje om att jag som döpt har en gåva som består i att få leva ”i Guds famn”, att Kristus ”går bredvid mig” och att ”Anden är mig nära”.

”Måne och sol” (Britt G. Hallqvist, 1986:21) utgör ytterligare en variant av trosbekännelsepsalm med utgångspunkt i treenigheten. Den är en av de mest använda psalmerna inte bara vid dop utan vid

gudstjänster och andakter av olika slag. Även i denna psalm är det Gud som skapar, Guds Son som levde och dog för alla och Anden som är ”vår tröst, levande, varm och helig och stark”. Huvudperspektivet tro är alltså tydligt.

Britt G. Hallqvists psalm skiljer sig från Christina Lövestams och Eva Norbergs genom att den betonar vikten av att tacka:

Herren vår Gud vill vi tacka.
Herre, vi tackar dig.
Herre, vi prisar dig.
Herre, vi sjunger ditt heliga namn.

Barn, föräldrar och den gudstjänstfirande församlingen gör detta tillsammans.¹⁴ Därför kan man inte urskilja ett särskilt barn- och föräldraperspektiv. Psalmen fungerar inkluderande: vi prisar, vi sjunger, vi tackar. Barn och vuxna tillsammans. Så fungerar psalmen oftast i gudstjänst och kyrklig barnverksamhet. Det medverkar till att deltagarna i dopgudstjänsten kan identifiera sig med psalmen. Tacksamhets- och lovsångsmotivet kan lyfta dopakten, engagera och aktivera deltagarna.

– *vatten*

”Upp ur vilda, djupa vatten lyfte Skaparn liv och land” diktar Fred Kaan och Britt G. Hallqvist i 1986:386. Vattnet är en central metafor för kristen skapelsetro, för dopets vatten som uttryck för Kristi kärlek: ”före oss har Kristus gått” och för att ”alla våra källor har vi i vår Herre, i hans ord”. Urtidsflodens vatten blir i psalmtexten ”livets vatten” som ständigt strömmar genom skapelsen och manifesteras i dopfunten som ett tecken på ”en kärlek utan mått”:

Flodens vatten strömmar ständigt,
liv åt träd och ört det bär.
Livets vatten i en dopfunt
vittnar om att Gud är här.

¹⁴ Se Evertsson 2009, s. 15, 26.

Människors existentiella situation: ”födas, leva, dö och uppstå” sätts in i ett Kristusperspektiv: ”före oss har Kristus gått”. Man ”tackar Frälsaren som lyfter nya slakten i sin famn”. Guds ord (Anden) är den källa ur vilken människor kan hämta kraft och mod. Dopets vatten som livets källa utgör trons centrum i denna text.

Föräldrarna påminns om sitt eget dop: ”Liksom barn vi står här alla som har döpts i Jesu namn”. Alla lever under samma villkor: ”födas, leva, dö och uppstå” i tro på Kristus. Paradiset före syndafallet präglar texten. På så sätt relateras tron både till barn- och föräldraperspektivet.

”När du ser en droppe glittra” (Holger Lissner och Per Harling, 2002:723) är ett försök av psalmförfattarna att skapa förståelse för vad som sker i dopet genom att använda bilden av vattendroppen som glittrar på ett spindelnät. Spindelnätet är tunt och svagt men i vattendroppen kan man se ”hela solen, hela himlen” avspegla sig. I dopfunten faller en droppe ner. Den droppen ”bär på löften om en framtid nära Gud”. Dropparna förenar sig, ”floden strömmar”. Det talas inte något om dopbarnets befrielse från det onda. Det goda står i centrum. ”Också vi skall finna vägen mot Guds rikes vackra kust”. Kusten liksom morgonrodnaden fungerar som metaforer för ”ett liv i tro och glädje in i evighetens djup”.

Texten utgör ett försök till konkretion av ett för många svårfångat trostolkningsspektiv. Huvudperspektiv i psalmen är alltså tron. Barnperspektivet finns inte med utom möjligen indirekt, eftersom psalmen relaterar till dopsituationen. Det du som inleder psalmen: ”När du ser en droppe glittra” riktar sig inte till barnet utan till föräldrarna och dopföljet. Lärointentionen i psalmen är tydlig: en undervisning om det löfte som tron ger. ”Också vi skall finna vägen mot Guds rikes vackra kust” antyder en didaktisk ambition riktad till föräldrar, faddrar och dopfölje.

”Tryggare kan ingen vara” (Lina Sandell, 1986:248) fokuserar teologiskt på den Herre som ”sina trogna vårdar uti Sions helga gårdar”.¹⁵ ”Ingen nöd och ingen lycka skall utur hans hand dem rycka”.¹⁶ I Lina Sandells trostolkning var ”Guds lilla barnaskara” de troende som i förlitan på den Gud som ”vad han tar och vad han giver, samme Fader han dock bliver”.¹⁷ Till den skaran hör också ett nydöpt barn. Barnskapet gäller emellertid oavsett ålder. Det är tryggt att vara barn hos Gud. Mörka trosoperspektiv i psalmen får i dopsituationen vika för ljusa och existentiella, traditionella och folkkyrkliga tolkningar, öppna för alla.

När denna psalm har blivit vanligast i urvalet så är det sannolikt inte i första hand det centrala trosoperspektivet utan barnperspektivet som medverkat till detta: barnet, Guds lilla barnaskara, står i dopaktens centrum. I ett nordiskt perspektiv har den psalmen enligt en undersökning 1994–95 visat sig vara en av de mest kända.¹⁸ I Sverige var psalmen den tredje mest omtyckta psalmen.¹⁹

Föräldrar, faddrar och övriga önskar dopbarnet allt gott, nämligen den trygghet som man hoppas Gud kan ge barnet. Även om man inte uppfattar det centrala i trostolkningen så vill man ändå hålla fast vid traditionen.²⁰

”Gud har en famn, en stor, stor famn” skrev Sam Perman i sin psalm

15 Evertsson 2002, s. 120–130.

16 Omdöme 2005-12-06: ”Tryggare kan ingen vara tycker jag personligen är en begravningspsalm, men det är väl vad man är ’van’ vid”. Se diskussionstråden ”_0507 Julibarn”.

17 Selander 1998. Till Lina Sandells psalmdiktning och översättarverksamhet se t.ex. Selander 1973.

18 Till detta se *Dejlig er jorden* 2001; Jönsson [Evertsson] 1998.

19 Evertsson 2001, s. 276.

20 Omdöme 2010-01-25: ”Våran lilla flicka döptes förra lördagen och vi hade då psalmerna ’Tryggare kan ingen vara’ som är en klassisk doppsalm men sedan så hade vi psalm 21 ’Måne och sol’ och psalm 289 ’Guds kärlek är’ dem 2 sista valde jag som doppsalmer för att jag tycker dem är så fina och kan man dem inte så är dem väldigt lätta att sjunga med i ändå. Sen så sjöng en utav mina vänner den otroligt vackra sången ’Du är allt’ tror att den är av Sonja Aldén. Lycka till med dopet det är en så fin ceremoni.” Se diskussionstråden ”Tips om dopsånger, salmer m.m?”

(1986:381). I psalmens huvudperspektiv står Guds bilden centralt: Gud har en famn, en bok, en himmel, en kärlek ”stor, ja stor”. En positiv och varm gudsbild manas fram. Barnet är Guds: ”Du är min” när du döpts i Jesu namn. Att vara i Guds famn betyder inte att man undgår att prövas av sådant som drar bort från Gud. Barnet ”ber i Jesu namn: Låt inget dra mig bort ifrån din himmel och din famn”.

Barnet i psalmen upprepar för sig det som Gud erbjuder människan att förlita sig på. På så sätt framstår psalmen mindre som en läropsalm än som ett uttryck för ett barns uppbyggelse. I psalmens sista vers framställs barnet inte bara som någon som repeterar trosinnehåll utan som en aktiv bedjare: ”Jag ber i Jesu namn”.

I dop-situationen är det föräldrar, faddrar, släkt och vänner som frambär barnets bön. I ett föräldraperspektiv innebär det att de som omger dopbarnet tar sitt ansvar som föräldrar, faddrar och familj.

– *ljuset*

”Barn och stjärnor” (Ylva Eggehorn, 2002:744) har i *Den svenska psalmboken med tillägg 2002* placerats som en psalm på Kyndelsmäsodagen. Psalmen nämns som en av de oftast påtänkta psalmerna till dop. Den har ett kristologiskt huvudperspektiv: ”Gud är nära i ett litet barn som ser oss”, dvs. Jesusbarnet står i centrum. Det barnet kan hjälpa människor att bli ”bot för världens plåga” om vi ”bär [...] barnet i vårt hjärta”.

När psalmen blivit uppskattad som en barn- och doppsalm så kan det hänga samman med att den har ett allvarligt existentiellt tema, som engagerar människor kring trosfrågorna, inte minst i en dop-situation. Det värnlösa dopbarnet ”utan skydd av våld och vapen” överlämnas nu åt ”ljuset [som] bär oss. Gud är nära”.

Trostolkningen, fokuserad på Jesusbarnet, aktualiserar samtidigt gudstjänstdeltagarnas föräldra- och barnperspektiv. Identifikationen blir naturlig för dopföljet:

Psalm 744 upplevde jag häromdagen på ett dop. Alla vi som upplevt närheten till barn och älskar att möta barns blick kan säkerligen känna den innerliga kärlek som Ylva Eggehorn förmedlar i

alla sina texter och speciellt i denna psalm, till en säreget ömsint och vacker melodi i g-moll.²¹

Det är en övervägande ljus bild av den kristna tron som dominerar i doppsalmernas trospektiv. Gud är kärleken, en öppen famn, en del av Guds skapelse. Om det onda antyds så sker det i försiktiga termer.

Huvudperspektivet *barn*

I det följande beaktas huvudperspektivet *barn*. Biperspektiv är *tro* och *föräldrar*.

– *barnets vän*

Gammal tradition inte minst från tidigare generationers söndagsskolor och svensk folktradition lever kvar i ett par psalmer som nämns i dopsammanhang.

”Gud som haver barnen kär” (1986:193) är barnbönen med osedvanligt lång och fast tradition i svensk folkkyrklighet.²² Huvudperspektivet barn dominerar. Barnet är det aktivt och ber: ”se till mig som liten är [...] vart jag mig i världen vänder”. Relationen mellan barnet och Gud står i centrum. Barnet är litet och hos Gud finner det sin trygghet.²³

I psalmen relateras också till ett trospektiv: Gud har ”barnen

21 Omdöme av signaturen walborg 2009-09-22. På samma sida finns många positiva instämmanden, bl.a. följande från signaturen Jaseph 2009-09-22: ”En gång när jag var på tillfälligt besök i Lund, slåntrade jag in i domkyrkan och kom att hamna mitt i ett barndop. Då sjöngs just den psalmen som du citerar. Och den blev märkligt stark för mig just den dagen. Att Gud verkligen möter oss i ett barn som ser oss. Jag älskar den här psalmen. Tack för att du lyfter fram den!” Se diskussionstråden ”Barn och stjärnor’ Psalm 744”.

22 Om psalmen i Evertsson 2002, s. 97–102. I vissa församlingar har man upptäckt att genom att sjunga bönen till melodin ”Blinka lilla stjärna” så blir det möjligt för dopföljet att sjunga med även om man inte är bekant med melodin från söndagsskolan och i 1986 års psalmbok. Se inlägg av signaturen mamelle 2008-02-01 i diskussionstråden ”Tips på fina psalmer till dop efterlyses!”

23 Omdöme 2005-12-06: ”den tycker jag verkligen hör till”. Se diskussionstråden ”_0507 Julibarn”.

kär”, barnets lycka ”står [...] i Guds händer”, Gud ”du förbliver” även om lyckan kommer och går”.

Ett uttalat föräldraperspektiv saknas. Py Bäckman har i sin psalm ”Lilla liv” (*Psalmer i 2000-talet* 901) hänvisat till bönen ”Gud som haver” i sin psalmtext. Det kan vara ett uttryck för att bönen ”Gud som haver” i hennes morföräldraperspektiv²⁴ uttrycker hur hon själv som barn fick trygghet i aftonbönen genom den bönen och att hon nu vill lämna detta vidare. Så kan även personer i dopföljet med liknande erfarenheter uppfatta psalmen.

”Jag lyfter ögat mot himmelen och knäpper hop mina händer” (1986:210) är bekant bl.a. från söndagsskolan. J. L. Runebergs psalm är också en bönepsalm. Det är tydligt att huvudperspektivet är barnets: ”Jag lyfter ögat [...] jag är så glad att få tacka dig [...] tack för allt gott [...] skydda mig med din starka hand”. Gud är ”barnens vän”.

Liksom i ”Gud som haver” relateras vad barnet gör och vill till ett troserspektiv. ”Du käre Gud som är barnens vän [...] jag vet det visst att du ser på mig [...] så skydda mig med din starka hand”. Jämfört med ”Gud som haver” framställs barnet i Runebergs psalm som mer aktivt och kunnigt även om det finns ”mycket mer än jag kan tänka och säga” som kunde nämnas.

Även i denna psalm saknas föräldraperspektivet. Det är dock inte orimligt att tänka sig att det är föräldrar eller föräldrars föräldrar som mött denna psalm i söndagsskolan eller möjligen i skolans morgonböner och önskar den därför att de vill och kan identifiera sig med det budskap om trygghet och framtidstro som psalmen rymmer: ”låt mig växa för livets land, som är ditt himmelska rike”.

– trygg och älskad

”Jag är hos dig, min Gud, som barnet hos sin mamma” av Margareta Melin (1986:607) har ett centralt barnperspektiv: ”Jag är hos dig [...] bli kvar hos mig”. Situationen i texten är mer aftonbönens: ”när natten börjar komma” än dopets. Det är då tron kan skapa trygghet,

²⁴ I en intervju har författaren redogjort för bakgrunden till psalmen, Byström 2007b. Om psalmen se vidare nedan.

”lugn och ro”. Upprepningarna ”jag är hos dig” skapar en meditativ atmosfär kring psalmen.

Trospektivet uttrycks genom upprepningarna ”min Gud”. Upprepningarna gör att det inte råder något tvivel om var centrum i trostolkningen ligger. Det hot som natt och mörker kan framkalla möter barnet med trosvisshet.

Metaforen ”barnet hos sin mamma” kan både tolkas i ett barnperspektiv som ett uttryck för den trygghet barnet känner hos Gud och i ett föräldraperspektiv. Det senare blir tydligt om man sjunger psalmen två gånger och byter mamma mot pappa.²⁵ Det kan ge anledning till reflektion hos föräldrar och övriga anhöriga över om och hur man ger dopbarnet trygghet. Föräldrar och barn kan identifiera sig med textens existentiella framtoning.

Tryggheten hos Gud som ”barnet hos sin mamma” eller som barn i Jesu famn visar hur viktigt barnperspektivet är: ”Om ni inte blir som barn [...]” Det handlar om möten:

Vem är det som kommer på vägen?

Det lyser så grant om hans hår.

Jo, det är ju Mästaren Jesus.

Till honom till honom vi går.

I Britt G. Hallqvists psalm (1986:41) är barnen huvudperspektiv. Bibeltextern aktualiseras på ett konkret och nytt sätt. Det är i första hand barnen som agerar. De sprang ”från sitt hopprep, från fästning av lera och strå”. De är sökarna. Barnens positiva nyfikenhet och handlingskraft kontrasteras mot Jakobs och Petrus negativa: ”ni stör”.²⁶

Trospektivet ligger i den glädje med vilken Jesu tar emot barnen och den tillit som Jesus visar mot dem. Jesus slutade predika och tog ”[...] barnen i famnen log och välsignade dem”.

Psalmen har ett föräldra-/ mammaperspektiv: ”glada gick mammorna hem”. För att någon tagit barnen på allvar?

²⁵ Texten förekommer i olika utgåvor, ibland ”barnet”, ibland ”baby”.

²⁶ Om psalmen se Evertsson 2009, s. 15.

Även denna psalm har varit använd i svenskkyrklig barn- och ungdomsverksamhet och lever kvar i föräldrars och övriga anhörigas minne och upplevelser. Fokuseringen på mammorna är inte vanlig och det kan vara en ytterligare förklaring till att psalmen aktualiseras när det gäller att välja doppsalmer. Möjligheten till identifikation är stor.

”Du vet väl om att du är värdefull” (2002:791) har Ingemar Olsson till upphovsman. Barn-/ individperspektivet är psalmens huvudperspektiv: ”du är värdefull [...] viktig här och nu [...] älskad för din egen skull [...] ingen annan är som du”. Det går ihop med dopsituationen.²⁷

I ett trosoperspektiv är individen en del av skapelsen: ”Du passar in i själva skapelsen”. Individen knyts till den grundläggande makten i tillvaron. Samtidigt görs det tydligt att individen har tolkningsföreträde: ”du är fri att göra vad du vill” med din uppgift och ditt ansvar för skapelsen. Av detta följer naturligt att man inte kan finna något uttalat föräldraperspektiv i psalmen.

Psalmen användes ofta i ungdomsvärlden från 1978 och framåt. När den nu väljs som doppsalm kan förklaringen vara att ungdomar från den tiden nu blivit föräldrar. De identifierar sig utifrån egna upplevelser med text och melodi: ”Psalmen har betytt mycket för mig i tonåren”.²⁸

27 Omdöme 2005-12-06: ”Hade vi, den tycker jag är fin”; se diskussionstråden ”_0507 Julibarn”.

28 Prästen Lisa Linderoth skrev på sin blogg (Linderoth 2007) att hon hade väsentliga invändningar mot psalmen. ”Vad finns det i [psalmen] som talar in i människor eller är det bara en trendig psalm helt enkelt?! [...] [K]anske man i texten kan se ett uttryck för ett okränkbart människovärde, som inte främst beror på vad du gör utan vem du är i dig själv och på Guds ovillkorliga kärlek till människan [...] Å andra sidan kan man i texten se en alltför stark fokusering av människan. Gud blir någon slags serviceinstitution [...] Kanske är det så att det här är en psalm som inte kräver några tankekrumbukter alls för att den inte innehåller några egentliga teologiska begrepp och därför blir den tillgänglig för alla” (2007-10-01). Lisa Linderoth fick instämmanden men också mothugg, t.ex. följande: Psalmen har ”betytt mycket för mig i tonåren. Jag har lipat floder när jag sjungit den. Det handlade om att känna sig oförbehållslöst älskad av någon, av just Gud, den allsmäktige! Jag kände mig alltid som ett ytterst värdelöst oönskat inslag i världen och den självbilden underhölls ständigt av taskiga skol ”kamrater” och av knäppa föräldrar. Texten här berättade för mig att de som sa

”I en värld full av kosmiska under” (Per Harling, 2002:745) har i *Psalmboken med tillägg* 2002 placerats som en psalm på Den helige Mikael's dag, med temat ”änglarna”, tidigare ”barnen och änglarna”.²⁹ Harling anlägger ett tydligt huvudperspektiv på barnet. Jämfört med tidigare psalmer där mammor nämns är det i denna psalm pappan som är ute i parken med sitt barn: ”Ser du änglarna, pappa, som dansar?”. Bakom texten kan ligga en konkret upplevelse av hur barnets fantasi kan leda till upptäcker av nya sammanhang: ”barnet [ser] det vi inte ser”. Lövet blir ”en ängel som dansar och ler”. Barnet har förmåga att i leken få en harpa ”med strängar av garn” att bli ”vacker musik”. ”Lekarnas mönster”, ”låtsasmusik” och ”löv, som en vindpust gjort sönder” är uttryck för spontan glädje. Barnet blir till en förebild.

I ett tropspektiv kan alla i ett eskatologiskt perspektiv se fram mot ”en större men klarare lek [där] alla är barn [...] där ingen har tid med nåt svek”. ”Sveket” relaterar sig inte till barnet i första hand utan alla innefattas i det.

Något av det bästa man som förälder kan önska sitt barn att kunna leka ”medan lekarna finns”. För vuxna kan det vara annorlunda: ”vi ser inte lekarnas mönster, vi hör inte låtsasmusik, vi har bommat till våra fönster”. Det finns risk för ”svek”. Vuxna tappar glädjen. De behöver lära av barn.

I de psalmer som valts med barnet som huvudperspektiv finns perspektiven tro och föräldrar normalt med som biperspektiv. Ett par traditionella psalmer har hållit sig kvar, men texter som tillkommit senare uppmärksammas.³⁰ Barnperspektivet har blivit mer framträdande under senare delen av 1900- och första årtiondet av 2000-talet. Bilden av barnet är mestadels ljus. Det kan hänga samman med

att jag inte dög hade fel, och de sas emot av ingen mindre än Gud, och han kan faktiskt inte ha fel! Dessutom tycker jag inte att sången är så easy-going heller. Den andra versen handlar för mig om Guds krav på att vara goda förvaltare. Först säger han till oss att han älskar oss. Sen säger han till oss att ta vara på den vetskapen och använda den i våra liv! Så tänker jag. Hoppas det tillför nåt till din förståelse av vad man som kristen kan se i denna sång!” (2007-10-19). Se även analysen av ”Det gungar så fint” i denna uppsats.

29 I 1942 års evangeliebok hade söndagen temat: ”Barnen och änglarna”, i 1983 års evangeliebok ”Änglarna” och i nuvarande ”Änglarna”.

30 Tabell 1.

att barnperspektivet aktualiserats i ett brett samhälleligt perspektiv. Medvetenheten om barnet som skapande och om barnets rättigheter har tagits på allvar på ett konstruktivt sätt. FN:s barnkonvention har satt frågor om barnperspektivet på agendan.³¹ Föräldrars engagemang för dopgudstjänsten som en föräldra- och familjhögtid har ökat. Då blir också doppsalmer med föräldraperspektiv intressanta.

Huvudperspektivet *föräldrar*

I det följande beaktas huvudperspektivet *föräldrar*. Föräldrar är i regel angelägna om att bjuda in vänner och bekanta till dopet. Det är också viktigt att faddrar utses. I det följande används därför begreppet föräldrar i ett vitt perspektiv: i föräldraperspektivet innesluts släkt, vänner, faddrar. Biperspektiv är *tro* och *barn*.

– *vårt barn*

”Med vår glädje över livets under” (Svein Ellingsen och Britt G. Hallqvist, 1986:383) är en av de mest gemensamma doppsalmerna i urvalet. Huvudperspektivet är föräldrarna:

Med vår glädje över livets under
och ett nyfött barn i våra händer
kommer vi till dig som gav oss livet,
kommer vi till dig som gav oss livet.

Huvudperspektivet dominerar även i de följande tre versarna: ”Med vår bävan inför okänd framtid [...] Med vår undran står vi i din närhet [...] vi har fötts på nytt till liv i Kristus”. Föräldrarna har fått en gåva: ”livets under”, ”ett nyfött barn i våra händer”, som Gud nu väntar på, men inte bara på dopbarnet, utan också på ”oss” som bär fram barnet, i glädje men också i ”bävan inför okänd framtid” men som kan finna trygghet i Guds löftesord.

Trospektivet handlar om glädje och tacksamhet som innesluter

³¹ Se till detta *Barnkonventionen 20 år*, 2010.

både barn och föräldrar: ”Herre, låt vår tro bli fylld av glädje”. Skapelsetron är grundläggande: Gud ”bär och fyller universum”. Det har ingen gräns i tiden men: ”över tidens gränser lever alltjämt dina löftesord vid dopets vatten”. ”Dopets ljus förblir när livet slocknar”. Gåvan i dopet är därför ”mycket större än vad ord kan rymma”.

Ellingsens och Hallqvists text är exempel på en psalm som liksom Beskows ”Fader, du som livet tänder” lyckas knyta samman både föräldra-, tros- och barnperspektivet i texten på ett berörande och existentiellt sätt. I Ellingsens och Hallqvists psalm är föräldraperspektivet tydligare än hos Beskow. Psalmerna förenar i sig både föräldrarnas existentiella situation, deras upplevelse av ansvar för barnet och trons bidrag till ett meningsfullt barndop och liv. Det kan förklara varför psalmen är ofta förekommande i urvalet.

”Det sker ett under i världen var gång ett barn blir till” formulerar Gerd Grönvold Saue och Py Bäckman som huvudperspektiv i sin text (*Psalmer i 2000-talet* 897). Föräldrarna upplever existentiellt att: ”Det sker ett under [...] när barnet möter oss hud mot hud”. Skaparundret, trospektivet, utgör förutsättning för mötet ”hud mot hud”:

Ingen på jorden är himlen så när
som barnet Gud tar i sin famn.

Bilden av barnet är ljus: ”Ögonen speglar Guds himmel”. Barnet, ”det växande livet”, blir i ett trostolkningsspektiv en bild av Skaparen och barnet får i dopet ”del i Guds rike, kärlek i evighet”.

”Sov du lilla, sov nu gott. Du är döpt, ditt hår är vått” (Hans Anker Jörgensen och Lars Åke Lundberg, *Psalmer i 2000-talet* 928) manar inledningsvis fram huvudperspektivet föräldrar. Det handlar om upplevelser och ansvar. Dopet är genomfört: Föräldrarna har lagt sitt barn, ”Guds egendom [...] i Guds händer”. Författarna beskriver med hjälp av metaforer hur föräldrarna ser på förhållandet mellan dopbarnet och Gud: ”Du är på den gröna gren liten knopp, Guds ögonsten”. Knoppen är för sitt liv beroende av grenen, tryggheten är en konsekvens av att barnet är Guds ögonsten.

Psalmen för föräldrarnas tankar vidare mot framtiden, inte därbortom som i andra doppsalmer, utan mot vad livet i denna världen kan komma att föra med sig i barnets framtid:

Fråga sen allt vad du kan,
vem är Gud och var bor han?
Vem har skapat jord och allt;
lejon, fåglar, varm och kallt?
Fråga oss om tro och hopp,
dop och nattvard, lilla knopp.

Frågor om tron är oundvikliga. Dopsituationen utgör inget undantag. Trons innehåll kan problematiseras och kräver svar. I ett föräldra- och församlingsperspektiv kan psalmversen fungera identitetsskapande: det är samma frågor som föräldrar och dopfölje ställt sig eller kan ställa sig. I ett längre perspektiv erbjuder sig föräldrar och faddrar i psalmen att svara: ”fråga oss.” Det kan aktualisera vilket ansvar de tagit på sig för barnets kommande brottning med sin trostolkning.

Bilden av barnet i psalmen är rofylld. Det är en ”knopp som går i blom”. Det är ”vårt barn” men samtidigt ”Guds egendom”. Barnet tillmätts rätt att tvivla och fråga. Vilka livets hemligheter det kommer att möta vet ingen. Att vara ”liten knopp på Livets träd”, förenat med trädet mitt i Guds skapelse i lustgården och samtidigt vara ”litet barn på vuxet knä” är att uppleva trygghet så långt möjligt.

Även i denna psalm flätas föräldra-, tros- och barnperspektiv samman på ett existentiellt och teologiskt meningsfullt sätt. Föräldrar kan känna igen sig både i bilden av det sovande dopbarnet, i att kristen tro inte alltid är så självklar men att barnet vilar tryggt både i Guds händer och ”på vuxet knä”. Det kan förklara att psalmen är en av de oftast förekommande i urvalet. Föräldraperspektivet är oftast ljust och oproblematiserat i doppsalmerna.

”Det gungar så fint när jag bär dig, mitt barn” (1986:606) antyder en annan dimension. Huvudperspektivet är föräldrar. Eva Norberg frågar: hur reagerar föräldrar om barnet är ensamt och oönskat (v. 2)?

Och vad händer med barnet självt om det upplever sig vara ensamt och oönskat. Var finns tryggheten?

Mitt barn, du är buren i Skaparens famn.
Han andas intill dig så nära.
Han håller omkring dig.
Han känner ditt namn.
Han gråter med dig, han ler när du ler.
Du är aldrig ensam och oönskad mer,
för du hör honom till,
Herren Jesus, som vill till himmelens glädje dig bära.

I denna vers knyts föräldra-, barn- och trosoperspektiven nära till varandra: *mitt* barn, aldrig ensamt och oönskat mer, buren i Skaparens famn. Psalmversen behöver inte vara något hinder. Vem som helst, barn eller vuxen, kan ha upplevt både att vara ensam och att vara oönskad.³² Flera, rentav många i dopföljet, kan identifiera sig med detta. Psalmen ”Det gungar så fint” blir då meningsfull för många.³³

Denna psalm hör till en av de allra mest efterfrågade i urvalet. Första versen är mera känd: ”Det gungar så fint när han bär dig, mitt barn”. Också här framträder föräldraperspektivet. Det handlar om ”mitt barn” som står under Guds beskydd, en Gud som ”känner var rot och var grop och var sten” som barnet kan göra sig illa på. Trygghet och tillit präglar Norbergs text.

Som framgått rymmer många psalmer med föräldraperspektiv som huvudperspektiv också fördjupande tros- och barnperspektiv som biperspektiv. Många som inte alltid kan tolka dessa sammanhang vill gärna välja en enklare text utan att den behöver vara mindre meningsfull för föräldrarna.

”Lilla liv nu är du här” (Py Bäckman *Psalmer i 2000-talet* 901) kan vara en sådan text. Föräldra- och familjeperspektivet är huvudper-

32 Till detta se reaktioner på ”Kom ihåg att du är värdefull” ovan.

33 Omdöme: ”Det gungar så fint” är ”en fin psalm [...] men den går att tolka väldigt religiöst om man vill”. Se inlägg 2008-02-01 av signaturen cicciz i diskussionstråden ”Tips på fina psalmer till dop efterlyses”.

spektiv: ”nu är du här [...] lilla liv unika vad du gör oss rika”. Barnet är unikt. Det skall växa och lära av livet: ”’Gud som haver barnen kär’ blir din hjälp på färden”.³⁴ Gud har i dopet kallat barnet vid namn. Det hör nu hemma i två världar: ”Jorden är din boning nu [...] ’himlen allt förklarar’”. Barn och tro hör ihop.

Py Bäckmans psalm hör till de psalmer i urvalet som tillkommit senast. Psalmerna har haft framgång, troligen för att den rymmer ett föräldra- och barnperspektiv som framstår som konkret och enkelt och att psalmen har ett trostolkningsspektiv som människor lättare kan känna igen: ”’Gud som haver barnen kär’ blir din hjälp på färden”.³⁵

– bön och förbön

”I Jesu Kristi namn vi ber att Gud sin kraft åt barnet ger, sin värme när det blåser kallt och ömhet som förlåter allt” (Fred Kaan och Britt G. Hallqvist 1986:385). Gudstjänst är bön. Till dopgudstjänsten hör bön. Huvudperspektivet i psalmen är alltså deltagarna i dopgudstjänsten. Föräldrar, faddrar och församling har till uppgift att be både för dopbarnet och för sig själva: ”vår Gud har mänskan kär”. Deltagarna i dopgudstjänsten tackar Gud ”för barnet som i denna stund blir slutet in i hans förbund” och fått ett hem i kyrkan. Men även föräldrar och övriga döpta i dopföljet är Guds barn: ”Vårt namn står skrivet i hans hand. Han leder oss till löftets land”.

Trospektivet fördjupas genom att liksom Noa räddades ur sin ark och Mose räddades från döden i Nilen, så räddas dopbarnet i dopets vatten och ”blir slutet in i [Guds] förbund”.

”Ett liv ur dina händer” (Tore Littmarck 1986:384) har ett liknande böneliknande tilltal till Gud från föräldrarna. Bönen utformas som en tacksägelse: ”tack, Herre, för vårt barn”. Tiden på jorden kan innebära

³⁴ Om anknytningen till ”Gud som haver” se ovan om den psalmen.

³⁵ Omdöme 2005-12-06: ”Har bestämt oss för att först fråga prästen om Py Bäckmans nya psalm. Hittade texten igår och den var jättefin (och kort [...]); se diskussionstråden ”_0507 Julibarn”. På Verbums hemsida presenteras psalmen som en av de två ”populäraste nya doppsalmerna: Tomas Boströms ’Innan’ och ’Lilla liv’ av Py Beckman och Hans Kennemark”, se ”Tryggare kan ingen vara, CD”.

”oro, sorg och tvivel” för barnet. En förhoppning som gäller både barn och vuxna är: ”Gud, låt oss alla mötas, som dina barn en gång hos dig i himlens rike, det nya livets land”. Bönepsalmen mynnar ut i den kristna trostolkningens eskatologi.

Doppsalmer med huvudperspektiv föräldrar i urvalet liksom psalmer med barnperspektiv hämtade från källor publicerade efter 1971³⁶ kan vara ett uttryck för att äldre psalmer inte alltid motsvarar vad man har för önskemål i ett barn- och föräldraperspektiv. Ett uttryck för hur viktigt föräldraperspektivet är utan att barnperspektivet och det kristna trosoperspektivet om ansvar för alla människor lämnas utanför utgör följande text av Kerstin Andeby:

Jag tänder ett ljus
för barnet i min famn.
Låt ljuset brinna för ditt namn.
För dagar som ska komma
och allting som ska ske
jag ber dig Herre, att alltid vara med.

Vi tänder ett ljus
för barnen på vår jord.
Låt ljuset brinna för ditt ord.
För dagar som ska komma
och allting som ska ske
vi ber dig, Herre, att alltid vara med
(*Nya Barnpsalmboken* 2001:212)

– *släkte efter släkte*

”Tidevarv komma, tidevarv försvinna, släkten följa släktens gång” heter det i Bernhard Severin Ingemanns och Cecilia Bååth-Holmbergs välkända psalm (1986:297).³⁷ Dopet är numera ofta en familjehögtid där generationerna möts. Dopföljet känner igen sig och ser det för sina ögon. Psalmen kan därför fungera identitetsskapande.

³⁶ Tabell 1.

³⁷ *Dejlig er jorden* 2001; Jönsson [Evertsson] 1998; 2002, s. 136–142.

Till detta lägger psalmen ett trosperspektiv uttryckt i frälsnings- och pilgrimstermer: ”Frälsarn är kommen”, ”själens glada pilgrimssång”.

Något uttalat barnperspektiv finner man inte i psalmen. Barnet ingår i ”släktens gång”. Det gör inte psalmen mindre värdefull i dopsammanhang eller i andra kyrkliga handlingar som vigsel och begravning. Det handlar om ett allmänmänskligt tema som alla förstår och som får sin innehållsliga mening i perspektivet skapelse och frälsning:

Härlig är jorden
härlig är Guds himmel,
skön är själarnas pilgrimssång.
Genom de fagra riken på jorden
gå vi till paradiset med sång.

Ett utvecklingsperspektiv

Sekularisering och individualisering framförs ofta som viktiga tendenser i samhällsutvecklingen. För barnpsalmerna skulle det kunna innebära att trosperspektivet blivit mindre intressant medan barnperspektivet och föräldraperspektivet borde dominera. Historiskt sett visar tabell 1 att av psalmerna i urvalet har en psalm under huvudperspektivet tro, två under huvudperspektivet barn och en under huvudperspektivet föräldrar hämtats från 1700- och 1800-talen. Resten har tillkommit under 1900-talets andra hälft och sammanfaller med den psalmproduktion som var knuten till tillkomsten av *Kyrkvisor för barn 1960*, till arbetet med *Den svenska psalmboken 1986* och de särskilda samlingar för barn som tillkommit efter 1986. Det är alltså inte så att trospsalmerna är äldre än psalmer under övriga perspektiv utan att också psalmer med den kristna tron som huvudperspektiv har nydiktats.

Huvudperspektiv TRO	Huvudperspektiv BARN	Huvudperspektiv FÖRÄLDRAR
1850 "Tryggare kan ingen vara" (8)	1789 "Gud som haver" (3)	1850 "Härlig är jorden" (4)
1959 "Gud har en famn" (6)	1855 "Jag lyfter ögat mot himmelen" (5)	1964, 1977/82 "I Jesu Kristi namn vi ber" (4)
1965/77 "Upp ur vilda, djupa vatten" (5)	1955 "Vem är det som kommer på vägen? (4)	1971/77 "Med vår glädje över livets under" (7)
1974 "Måne och sol" (7)	1969 "Jag är hos dig, min Gud" (6)	1977 "Jag tänder ett ljus" (4)
1978/96 "När du ser en droppe glittra" (3)	1977 "I en värld full av kosmiska under" (3)	1978 "Ett liv ur dina händer" (5)
1991 "Barn och stjärnor" (7)	1978 "Du vet väl om att du är värdefull" (4)	1982/84 "Det gungar så fint" (7)
1996 "Gud Fader har skapat mig" (3)	1991 "När du går från dopets källa" (3)	1981/82, 1987/93 "Sov du lilla, sov nu gott" (6)
u.å. "Barnet döps i nådens hav" (3)		2005 "Lilla liv" (3)
		u.å. "Det sker ett under i världen" (3)
Summa förekomster i urvalet: 42	Summa förekomster i urvalet: 28	Summa förekomster i urvalet: 43

Tabell 1 Urvalet av doppsalmer fördelade på tre huvudperspektiv och efter tillkomstår. Inom parentes anges i hur många av de använda källorna psalmen förekommer

Tabellen visar att av doppsalmerna i urvalet förekommer psalmer representerande barn- och föräldraperspektivet gemensamt 71 gånger. Det ger en antydning om att en mer individualiserande och mindre institutionell aspekt har tillämpats vid valet av psalmer. Man kan notera att de flesta doppsalmerna hämtats från psalmbok och jämförbara samlingar. Förslag som framförs på nätet visar dock att önskemål om mer öppna inslag i dopet framförs som komplement till traditionella doppsalmer.³⁸

Trospsalmer nämns sammanlagt 42 gånger i urvalet, mest "Tryggare kan ingen vara", "Måne och sol" samt "Barn och stjärnor". Psalmer under huvudperspektivet barn förekommer 28 gånger i urvalet, särskilt "Jag är hos dig min Gud" och "Jag lyfter ögat mot himmelen".

³⁸ *Dopguiden* har ett brett utbud förslag till allmän sång och musik vid dop, under fliken "Musik".

Bland doppsalmer med föräldrar som huvudperspektiv förekommer främst ”Med vår glädje över livets under”, ”Det gungar så fint” och ”Sov du lilla, sov nu gott” i urvalet.

De tidigare analyserna visar att trospektivet gärna fokuserar på första trosartikeln. *Livet* står i centrum. Det ligger naturligt till när man manifesterar att ett nytt liv kommit till världen, men kan också vara del av en pågående perspektivförskjutning inom en allmän tros-tolkning liksom inom teologi och pastoral strategi.³⁹ Barnperspektivet, antingen det är huvudperspektiv eller biperspektiv, fokuserar på tryggheten hos Gud. Bilden av barnet är i allmänhet ljus och kan ha påverkats av den allmänna utvecklingen i samhällets syn på barn. Föräldraperspektivet fokuserar på glädjen över barnet som en Guds gåva och ansvaret som man tar på sig som föräldrar, faddrar och andra anhöriga.

De psalmer i urvalet som förekommer flest gånger är ”Tryggare kan ingen vara”, ”Måne och sol”, ”Barn och stjärnor”, ”Med vår glädje över livets under” samt ”Det gungar så fint”. Dessa har i analyserna visat sig dels vara tydliga med sina huvudperspektiv samtidigt som texterna visat sig anknyta till respektive biperspektiv. Det kan vara ett uttryck för vikten av att doppsalmer – liksom alla andra psalmer – har ett tydligt huvudperspektiv samtidigt som de genom att anknyta till andra perspektiv erbjuder större möjligheter till identifikation och engagemang.

Ett tema som inte återfinns i urvalets psalmtexter är om psalmen framställer dopets gåva i termer som: kan inte längre dömas av synden, har renats från synden (1986:69, v. 2 och 3) och att i Kristus blir ”vår *bundenhet* [kursiverat här] i frihet bytt och barnskapet givet” (1986:68, v. 2), båda psalmerna från den ekumeniska delen av *Den svenska psalmboken 1986*. Någon direkt antydning om att barnet har del i det onda i världen görs inte i urvalet. Det är tydligt att man vid val av

39 ”Ty man kan aldrig undandra sig att hoppas, frukta, sörja, vara tacksam. I de lägen, där man icke är herre och där ingen annan heller är herre, måste fruktan, hoppet, tacksamheten och klagan rikta sig utåt mot något som man icke ser eller hör, mot ’livet’”, Wingren 1974, s. 19. Till detta se även Evertsson 2002, särskilt s. 38–40.

doppsalmer inte fastnar för detta motiv.⁴⁰ Det är inte något självklart val i svensk folkkyrklig barndöpande kontext. Däremot kan man i doppsalmerna finna exempel på böner till Gud om att barnet så långt möjligt skall *skonas* från det onda i världen.

Inom Svenska kyrkan blir det allt vanligare att deltagare i konfirmandarbetet inte är döpta som barn. Före konfirmationen behövs därför en särskild doggudstjänst. Dop av äldre vuxna som inte döpts som barn men som nu vill låta döpa sig eller t.ex. nya svenskar som vill bli medlemmar i Svenska kyrkan blir också vanligare.⁴¹

En psalm ämnad för vuxendop är Jonas Jonsons ”När du går från dopets källa” (*Psalmer i 2000-talet* 929). Psalmens huvudperspektiv är den dopkandidat som själv kan ta ställning och som i psalmen direkt tilltalas: ”När du går från dopets källa [...] Då du smakat Kristi frihet [...] Om din tro med tiden falnar [...] När den mörka floden dränker dina dagar, dina sinnen [...] skall ditt hjärta saligt minnas att du döptes till hans död, till ett liv i överflöd”. Psalmerna är ett personligt tilltal: ”När du går från dopets källa smekt av Andens milda vindar, med ditt inre fullt av glädje”. Den har ett själavårdande drag som riktar sig direkt till dopkandidaten:

Om din tro med tiden falnar,
nött av syndafall och tvivel,
ordet bleknar, bönen kallnar,
får ditt hjärta tröstat minnas
att du döptes till hans död,
till ett liv i överflöd.

Detta individperspektiv knyts till ett trosoperspektiv:

⁴⁰ Till detta se Holte och Torin i denna bok.

⁴¹ Antal döpta 2009 under konfirmandtiden i Svenska kyrkan var 1 925, vilket motsvarar 3 % av antalet döpta. Antalet döpta som vuxna var 2009 644, vilket motsvarar 1 % av antalet döpta; *Svenska kyrkans statistikdatabas*, information via mail 2011-02-11.

Då du smakat Kristi frihet,
bärs av himmelrikets iver,
och för rätt och frihet brinner,
får ditt hjärta trotsigt minnas
att du döptes till hans död,
till ett liv i överflöd.

Centrum i trostolkningen är Kristus. Människan döps till hans död men samtidigt till hans frihet. Naturligt nog är barn- och föräldraperspektivet inte representerat i en psalm som avser dop av vuxna.⁴²

Sammanfattning

Analyserna av de psalmer som förekommer i urvalet har visat på ett uttalat trostolkningsspektiv: barnet vilar i, överlämnas i Skaparens famn. I psalmerna framträder i ett barnperspektiv en respekt för barnet som tilltror det goda resurser och med förhoppningar om att ett liv i gemenskap med skapelsens Herre skall underlätta för barnet under det liv som ligger framför. Föräldraperspektivet visar på en glädje hos föräldrar och andra anhöriga över att få ta emot ett barn, en upplevelse av ansvar inför detta förtroende och ett behov av att manifesteras detta i dopet i gemenskap kring dopfunten: ”*Låt oss därför älska livet, det är dopets perspektiv*”.⁴³

42 En annan psalm som passar väl till dop av vuxna är ”Upp ur vilda, djupa vatten” (1986:386).

43 ”Varför är det så att glädjen finner vägar överallt” (*Psalmer i 2000-talet*, nr 823) av Gunnar Jensen, översättning Inge Löfström.

Summary

Baptismal Hymns in the Church of Sweden. On Faith, Children and Parents

In this article, twenty-four hymns suitable for baptismal services are presented and discussed. They were chosen from two internet sites not affiliated to a church, the web pages of four Church of Sweden congregations, and two Church song books for children.

The hymns were categorized according to three perspectives: faith, being a child, and being a parent. These categories were inspired by Natanael Beskow's hymn "Fader, du som livet tänder, tag i dina goda händer detta späda mänskoliv" ["Father, you who spark life, hold this tender human life in your kind hands"] from the Swedish Hymnal 1986:380. When one category is the main perspective, the other two perspectives become sub-perspectives.

A thematic analysis shows that it is possible to discern various themes: the Holy Trinity (Christina Löwestam, "Barnet döps i nådens hav" ["The child is baptized in the sea of mercy"]), water (Fred Kaan, "Upp ur vilda, djupa vatten lyfte Skaparn liv och land" [original English text: "Out of deep unordered water, God created land and life"]), and the community of children (Lina Sandell, "Tryggare kan ingen vara än Guds lilla barnaskara" ["No-one can be safer than God's children's little crowd]).

In hymns with the primary perspective of being a child, the following themes appear: the child's friend (the traditional Swedish children's prayer "Gud som haver barnen kär" ["God who holds all children dear"]) and safe and loved (Margareta Melin, "Jag är hos dig, min Gud, som barnet hos sin mamma" ["I am with you, my God, as a child is with its mother"]).

In hymns with the primary perspective of being a parent, the themes found were: our child (Svein Ellingsen, "Med vår glädje över livets under [...] kommer vi till dig som gav oss livet" [With our joy in the miracle of life [...] we come to you who gave us life]), prayer and intercession (Fred Kaan, "I Jesu Kristi namn vi ber att Gud sin kraft åt barnet ger" [original English text: "Now in the name of Christ, who

sent to preach by word and sacrament, upon this new-born child we pray the strength of God in doubtful day”]), and from generation to generation (B. S. Ingemann, “Tidevarv komma, tidevarv försvinna, släkten följa släktens gång” [“Ages come and ages go, generation follows upon generation”]).

In most of the hymns, the primary perspective was supplemented by interspersions of the sub-perspectives.

From a developmental perspective, it can be seen that hymns in the categories of being a child and being a parent are more numerous, taken together, than those in the category of faith. The categories of faith and being a parent are equal in size. Considering the fact that hymns of faith have traditionally been strongly represented in the history of the Church, this suggests a trend of moving away from formal religion as far as the perspective of being a child goes, and a trend where the perspective of being a parent plays an increasing role in the choice of baptismal hymns.

Källor och litteratur

- ”_0507 Julibarn”. *allt för föräldrar* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.alltforforaldrar.se/snack2/showthread.php?t=229940> [2011-01-16].
- ”Barn och stjärnor’ Psalm 744”. *poeter.se* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.poeter.se/viewText.php?textId=989133> [2011-01-16].
- Barnkonventionen 20 år. Svenskt Gudstjänstliv* 85, 2010.
- Borås församling, Svenska kyrkan [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.svenskakyrkanboras.com> [2011-01-21].
- Botkyrka församling, Svenska kyrkan [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.botkyrkaforsamling.se> [2011-01-16].
- Byström, Henric, 2007a, ”Minskat antal dop i Svenska kyrkan”. *Dopguiden* [Hemsida]. Tillgänglig: http://www.dopguiden.se/artiklar/farre_dop.html [2010-11-26].
- Byström, Henric, 2007b, ”– Jag blev förvånad!” *Dopguiden* [Hemsida]. Tillgänglig: http://www.dopguiden.se/artiklar/py_backman.html [2010-11-26].
- Dejlig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv*, 2001, red. Karl-Johan Hansson – Folke Bohlin – Jörgen Straarup. Åbo.
- Den svenska psalmboken 1937, 1939*. Lund.
- Den svenska psalmboken 1986, 1986*. Stockholm.
- Den svenska psalmboken med tillägg*, 2002. Stockholm.

- Dop i Lunds stift* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.dopsajten.se> [2011-05-09].
- Dopguiden* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.dopguiden.se> [2010-11-26].
- Elgvin, Lilly-Anne Østtveit, 2001, *Lars Levi Læstadius' spiritualitet*. Bibliotheca Theologiae Practicae, 88. Skellefteå.
- Evertsson, Anna J., 2001, "De mest omtyckta psalmerna i Sverige". *Dejlig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv*. red. Karl-Johan Hansson – Folke Bohlin – Jörgen Straarup. Åbo, s. 276–298.
- Evertsson, Anna J., 2002, "Gå vi till paradiset med sång". *Psalmens funktion i begravningsgudstjänster*. Bibliotheca Theologiae Practicae, 69. Lund.
- Evertsson, Anna J., 2009, "Leksaker i himmelriket? Om barn och psalmer". *TellUs*. Svenska kyrkan Kristianstad, s. 14–15, 26.
- Höllviken församling, Svenska kyrkan [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.svenskakyrkan.se/hollviken> [2011-01-25].
- Jönsson [Evertsson], Anna, 1998, *Psalmskatten i människors hjärtan. Omtyckta psalmer i Sverige idag*. Uppsats för teologie licentiatexamen. Teologiska institutionen, Lunds universitet. Lund.
- kyrkomusik.se* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.kyrkomusik.se> [2011-05-09].
- Kyrksång*, 2001. Stockholm.
- Linderöth, Lisa, 2007, "Du vet väl om att du är värdefull ... eller vet du inte det?" *ebbas mamma* [Blogg], 1 oktober. <http://ebbasamma.blogspot.com/2007/10/du-vet-vl-om-att-du-r-vrdefull-eller.html> [2011-01-16].
- Livets skeden: Dopet*. Verbum u.å.
- Mörck, Erkki, "Psalm 1, ett vers", 2009, *Kyrkomusik i Lunds stift under 1900-talet, del II*. Stiftshistoriska Sällskapet i Lunds stift årsbok 2009. Lund.
- Nisser, Per-Olof, 2005, *Ett samband att beakta. Psalm – psalmbok – samhälle*. Bibliotheca Theologiae Practicae, 75. Skellefteå.
- Nya barnpsalmboken*, 2001. Örebro.
- Olsson, Bo, 2009, "Ekumeniskt samtal i Kristianstad om dopet". *Dagen* [Hemsida], 26 januari. Tillgänglig: <http://www.dagen.se/dagen/lasargenererat/article.aspx?id=166> [2011-05-08].
- Psalmer i 2000-talet*, 2006. Stockholm.
- Selander, Sven-Åke, 1973, "Den nya sången". *Den anglosachsiska väckelsesångens genombrott i Sverige*. Bibliotheca Theologiae Practicae, 28. Lund.
- Selander, Sven-Åke, 1996, "Fenomen – funktion – analys. Kyrkovetenskap ur dagens lundaperspektiv". *Kyrkovetenskapliga forskningslinjer. En vetenskapsteoretisk översikt* (Oloph Bexell, red). Lund, s. 126–154.
- Selander, Sven-Åke, 1998, "Tryggare kan ingen vara' – om barnet i psalmer och visor". *Barnet i kyrkohistorien*. Bibliotheca Historico-Ecclesiastica Lundensis, 37. Lund, s. 63–80.
- SOU 1985:17, *Den svenska psalmboken. Historik, principer, motiveringar*. Vol. 2. Slutbetänkande av 1969 års psalmskommitté. Stockholm.
- Storm, Elisabet Cárcamo, 2006, "Barnpsalmen idag". *Svenskt Gudstjänstliv* 81, s. 84–107.

Svenska kyrkans statistikdatabas, information enligt mail till sven-ake.selander@teol.lu.se från Peter.Brandberg@svenskakyrkan.se 2011-02-11.

”Tips om dopsånger, salmer m.m?” *minbebis* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.minbebis.com/forum/tips-om-dopsanger-salmer-m-m-9940.html> [2010-11-26].

”Tips på fina psalmer till dop efterlyses!” *FamiljeLiv.se* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.familjeliv.se/Forum-3-21/m29368543.html> [2011-01-16].

”Tryggare kan ingen vara, CD”, *Verbum* [Hemsida]. Tillgänglig: <http://webbshop.verbum.se/verbum/webbutik> [2011-05-08].

Vendela [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.zoieli.se/vendela> [2011-01-16].

”Vilka är de vanligaste psalmerna vid dop?” *bibelsajten* 2003-04-07 [Hemsida]. Tillgänglig: <http://www.bibelsajten.nu/frageladan/question/1249-psalmer%20och%20dop.html> [2011-01-16].

Wingren, Gustaf, 1974, *Credo. Den kristna tros- och livsåskådningen*. Lund.

